

Editorial: Dopis recenzentům

V předminulém editoriale jsme se věnovali oslavám výročí Pedagogické orientace a poděkování všem, kteří se na přípravě časopisu podílejí. V tomto editoriale bych chtěla vyzdvihnout práci osob, bez kterých by recenzovaný časopis nemohl existovat – recenzentů.

Každým rokem jmenovitě všem recenzentům děkujeme (zpravidla v prvním čísle následujícího ročníku). Nyní bych ale chtěla vyzdvihnout jejich obětavost. Žádost o posudek přichází nečekaně, mimo termíny a rozvrhy stanovené dlouhodobými projekty, výukou, zapojením do „pracovištních“ i akademických funkcí. Přesto většina oslovených neodmítne, textu se ujme, nový termín si zapíše a věnuje rukopisu čas i úsilí. Z většiny posudků je znát, že textu nebyly věnovány minuty, ale spíše hodiny či dny. Recenzenti text nejen pročítají a poznámkují – zpravidla se vžívají do textu, namnoze dokážou nahlédnout text z perspektivy autora, a formulovat tak návrhy a doporučení jdoucí zevnitř zvoleného pojetí. Hrají kritického oponenta, utěšitele a zachránce. Pomáhají domeček z karet (AKA rukopis) částečně demolovat, aby jej poté pomohli znovu postavit. Někdy se ale musí ujmout role nemilosrdného kata. Poslední z rolí je (alespoň podle mých zkušeností) jedna z nejtěžších. Málkomu dělá radost texty odmítat, málkdo snadno takový závěr přijme. Ale pro zdravý časopis i oboru jako takového je i tato role stěžejní.

Mnoho čtenářů Pedagogické orientace pravděpodobně zaujímá vícero rolí – nejsou jen čtenáři, ale i autory a mnohdy i recenzenty. Mnoho z nás má s psaním posudků zkušenost, ačkoliv nás to nikdo nevyučoval. Učíme se čtením recenzí na vlastní texty. Vidíme posudky, které se nám líbí, posudky, které se nám nelíbí, a posudky, které bychom raději ani neviděli. Učíme se jejich psaním, i když bohužel velmi zřídka dostaneme zpětnou vazbu na posudek jako takový. A pokud jsme zapojeni do činnosti časopisu, projde nám jich rukama hora.

Proto dávám ke zvážení několik bodů, které mě napadají při práci s posudky z pozice redakce.

Posudky jsou důležité. Jsou čteny, odloženy, znovu čteny, rozebírány, diskutovány, zpracovány a zapracovány. Mnohdy se kolem posudku točí momentální život autora. I velmi kritický či negativní posudek může promlouvat k autorovi s respektem a s povzbuzením. Všichni jsme lidé.

Skrze posudky se lidé učí. Ačkoliv se zkušeným výzkumníkům/recenzentům může zdát text „jasně nedokonalý“ a chyby „zřejmé“, pro autora to tak zpravidla není. Autorská slepota, začátečnická naivita i zahloubanost do tématu

nám někdy brání vidět text očima čtenáře, objektivně, zvenčí. Chyby mnohdy nevidíme, pokud nás na ně někdo neupozorní. Konkrétně.

Posudky mohou být i pomocnou rukou. Jako člověk zběhlý v posuzovaném tématu má recenzent zpravidla možnost pomoci autorovi najít lepší směr. Většinou ví, po jaké literatuře sáhnout, kde má metodologie bolavé místo a na co se často zapomíná. Pro recenzenta toto „nakopnutí“ může představovat deset minut navíc strávených u posudku, pro autora by ale jeho absence mohla znamenat hodiny či dny usilovného hledání, někdy marného.

Redaktoři mají rádi posudky kongruentní. Recenzent mnohdy sepíše řadu závažných, někdy až s životem neslučitelných nedostatků. Poté se v něm ale probudí lítost či vzpomínka na vlastní začátky a závěr posudku je pozitivní (nechat projít). Občas to bývá i naopak. Mírná kritika v těle posudku vyústí v překvapivý odmítavý závěr. Takové posudky další komunikaci mezi redakcí a autorem spíše komplikují.

Posudky jsou anonymní. Redakce se o to snaží, jak jen to jde (i když někdy rukopis posudku autora prozradí). Je velkou pomocí, pokud na to recenzenti myslí již při psaní. Někdy posudek obsahuje poznámky v samotném textu – s jasně viditelným jménem autora komentářů. Bdělý redaktor či asistent redakce toto umí odstranit, i když to znamená delší čas procesování textu.

Recenzent má právo volby. To, že redakce někoho osloví s prosbou o posudek, neznamená, že je recenzentovou povinností úkol přijmout. Jedná se o úkol nečekaný, a ne vždy vítaný. Pokud čas není (a není ho kde brát), příslib posudku znamená jen další stres. Redakce chápe a rozumí. Ale potřebuje to vědět. Často se stane, že redakce čeká na příslib/odmítnutí recenzenta, poté urguje, poté znovu urguje a poté je dále ignorována či odmítnuta. Bohužel, mezitím plynou dny, často i týdny, a recenzní řízení se protahuje. Nelíbí se nám to, když jsme v pozici autorů. Neprotahujeme to, jsme-li v roli opačné.

Odmítnutí bolí, ale redakce se s tím vyrovná. Výbornou náplastí na tuto bolístku je zmínka dvou či tří lidí, kteří by se na roli recenzenta daného textu hodili. Jak jsme zmínili výše, recenzenti svému tématu rozumí a mají přehled. S velkou pravděpodobností větší než redaktor, který recenzenta hledá. Pomocnou rukou redakce nepohrdne.

Všem recenzentům patří ještě jednou velké poděkování – v tomto čísle obecné, v prvním čísle dalšího ročníku již jmenovité.

za redakci Pedagogické orientace

*Eva Minaříková
vedoucí redaktorka*